

unei configurații stilistice clare (instrumente diferite, linie melodică simplă, timbruri asemănătoare, structuri ritmice predominant minimalist-repetitive, amplificate tensional etc.). "Acompaniat" de foarte scurte dar relevante exemplificări din lucrările sale: *Servant, Slow, Sinew, Chain of Command* (interpretată la **xylosynth** – un instrument hibrid, al cărui potențial timbral i-a înlesnit autorului tentativa de a metaforiza sonor atmosfera terorizantă din închisoarea militară Guantanamo Bay), discursul lui Graham Fitkin a pus în lumină o personalitate charismatică ce a focalizat interesul tuturor celor prezenți, direcționându-l, cu inteligență discretă, către audierea propriei muzici.

În fine, masa rotundă a celei de a treia zi de dezbateri asupra creației contemporane – moderată, din nou, de **Dan Dedi**, a adăugat celor doi autori ai conferințelor anterioare pe **Thierry Huillet** (Franța), **Martin Grütter** (Germania) și **Thomas Larcher** (Austria), trei compozitori și pianști ale căror lucrări fuseseră programate spre a fi interpretate în studioul "Mihail Jora" al Societății Române de Radiodifuziune succesiv în 15, 16 și 17 septembrie. Tema **Echilibru și exces în compoziție** a generat, din partea celor cinci autori, formularea unor opinii asemănătoare, în sensul în care, în funcție de structura personalității ascultătorului, de contextul istoric, de momentul și cadrul în care are loc audierea piesei, unii pot eticheta ca excesiv ceea ce alții consideră echilibrat, marcându-și aprecierea prin propria amprentă subiectivă.

În timp ce Thierry Huillet și Thomas Larcher s-au apropiat de actul creator prin prisma profundeii lor experiențe pianistice iar Tim Benjamin s-a arătat partizan al introducerii – în eșafodajul muzical – a unor pattern-uri sonore sau atitudinale recognoscibile pentru public (care să-i atragă interesul tocmai prin aspectul lor familiar) sau a unei problematice care să satisfacă sau să incite orizontul de așteptare al acestuia, Martin Grütter a mărturisit că abordează compoziția în afara oricărei scheme prestabilite, din perspectiva unui autor care-și lasă piesa să se dezvolte, definindu-și parțial independent propria existență. Spre deosebire de Graham Fitkin care a afirmat că nu utilizează nici el vreă schemă componistică dar se situează deseori în postura de ascultător al propriei muzici, observând constant diferitele trasee melodice și potențiala lor similaritate capabilă de a facilita relaționarea ulterioară a acestora, Grütter consideră că relația dintre creator și creație este una complexă, fascinantă, mai degrabă de dialog, în care "obișnuitul" control lasă loc liber fanteziei sensibile care conferă viabilitate și emoție artistică produsului sonor.

Concluzionând, aș remarca faptul că și această zi de dezbateri asupra detaliilor mecanismului componistic a pus în valoare noi fațete ale demersului creator, conferind o

importanță sporită edificării și menținerii unei punți reflexive între autor și public, spre a înlesni receptarea semnificațiilor operei sub cele mai favorabile auspicii.

Loredana BALTAZAR

Ziua IV

Ediția din 17 septembrie a Forumului Internațional al Compozitorilor l-a avut ca invitat pe compozitorul american Elliot Goldenthal, celebru mai ales pentru muzica sa de film (printre cele mai cunoscute coloane sonore ale sale se numără cele compuse pentru peliculele *Alien 3*, *Batman Forever* sau *Frida*), dar foarte activ și în domeniul muzicii clasice contemporane. Numărul mare al celor prezenți în public a demonstrat interesul deosebit cu care au fost așteptate opiniile acestui oaspete ilustru referitoare la viziunea și experiența sa în muzica de film.

O primă idee, semnificativă mai ales pentru tinerii compozitori, a fost avansată de la bun început, când amfitrionul Dan Dedi a pornit dialogul printr-o mică mărturisire: întrebați de ce aleg să se îndrepte spre compoziție, majoritatea covârșitoare a studenților români dă ca motiv principal dorința de a scrie muzică de film. Răspunsul indirect al lui Elliot Goldenthal s-a dovedit plin de tâlc; el a descris cazul său personal, arătând faptul că mare parte din munca sa de creație s-a desfășurat și continuă să se desfășoare în domeniul teatrului și al dansului contemporan (de altfel, a precizat că a colaborat și cu Andrei Șerban și Liviu Ciulei). Niciodată nu a încercat să-și ofere serviciile la Hollywood (dacă ar fi făcut-o, cu siguranță nu ar fi fost angajat), ci regizorii l-au descoperit și i-au propus colaborări.

Am mai reținut preocuparea specială pe care compozitorul a accentuat că o nutrește pentru portretizarea personajelor și a unor situații specifice nu neapărat prin embleme melodice, ci și prin culori timbrale sau tehnici instrumentale neconvenționale, precum și voința lui explicită de a nu se repeta, de a se adapta în funcție de necesitățile fiecărui film (el a abordat, de altfel, aproape toate genurile cinematografice), așadar de a experimenta cât mai mult, fără teama eclectismului. De asemenea, compozitorul a subliniat necesitatea forjării unui număr restrâns de idei muzicale cât mai limpezi și mai percutante, astfel încât un eventual exces al lor să nu dilueze sensul situațiilor și al atmosferei filmului.

Înregistrarea completă a dialogului cu Elliot Goldenthal (dar și a tuturor celorlalte întâlniri din cadrul Forumului Internațional al Compozitorilor) poate fi vizionată pe pagina de facebook a Festivalului „George Enescu”.

Vlad VĂIDEAN

Zilele V și VI

Ultimele două zile ale Forumului de Compoziție au adus în atenția participanților ideea reconectării cu publicul pentru secțiunea de deschidere *Ars Poetic Conference*. Cei trei compozitori care și-au expus ideile și muzica lor – Detlev Glanert, Adrian Iorgulescu și Rolf Martinsson – au păstrat mereu activă ideea raportării la un public care te ascultă, te judecă, te apreciază sau te detestă. Este adevărat, această idee a fost dezbătută mai fervent în cea de a doua parte a întâlnirilor, în cadrul meselor rotunde unde fiecare compozitor invitat și-a expus părerea cu privire la necesitatea – sau nu – (a) păstrării unei legături cu publicul.

Prima întâlnire, cea de pe 23 septembrie, s-a desfășurat tot sub coordonarea compozitorului Dan Dediș; cu François Nicolas, cel care era anunțat ca moderator ne-am întâlnit abia în următoarea zi, întâi cu muzica sa prin concertul de la Sala Radio și mai apoi cu el personal și cu ideile lui.

Primul vorbitor a fost compozitorul german Detlev Glanert care și-a expus ideile privind provocarea de a construi lucrări muzicale de mari dimensiuni și a argumentat prin prezentarea muzicii sale între doi poli creativi personali, lucrările *Caligula* și *Bosh Requiem*. Îl 'cunoscusem' pe Detlev Glanert prin lucrarea sa *Frenesia* interpretată de Orchestra Filarmonicii "Mihail Jora" din Bacău sub bagheta lui Cristian Lupeș, pe 22 septembrie la Sala Radio – acolo unde au avut loc toate concertele din seria Muzicii Secolului XXI. Am observat încă de atunci culoarea orchestrală deosebită, vioiciunea și în același timp caracterul oarecum capricios al muzicii sale. El însuși și-a declarat fascinația pentru lucrări de dimensiuni mari și a adus exemple din lucrări personale după ce a făcut o scurtă trecere în revistă a celor mai lungi lucrări pentru orchestră din istoria muzicii (fără să-l uite, desigur, pe Morton Feldman, făcând referire cel mai sigur la al său Cvartet de coarde nr. 2). Glanert și-a declarat marea preferință pentru marea orchestră dar și dorința pentru săli de concerte din ce în ce mai mari și a argumentat aceste

opțiuni prin ideea că „bogăția constă în posibilități nu în dimensiunea în sine. Pur și simplu nu îmi plac lucrurile mici pentru că îmi limitează sfera de posibilități”. Sunt deosebit de importante toate dezvoltările pe care le fac acești compozitori în fața celor câțiva – aproape mereu aceiași – participanți la forum, inclusiv detaliile despre modul lor de lucru, preferința pentru computer sau pentru creion și gumă de șters, importanța de a participa activ sau mai puțin activ la repetițiile propriilor lucrări. În cea de a doua parte a discursului, Glanert și-a exprimat câteva gânduri cu privire la viitorul acestor lucrări de dimensiuni

mari: se pare că există o adevărată îngrijorare pentru viața muzicală de concert în Germania, Anglia și Italia. Din ce în ce mai puțină lume iese din casă pentru a merge la un concert pop, la teatru sau chiar la stadion. Iar cei care totuși merg se ferească de lucrări noi. Este o tendință care se extinde, din păcate, și asupra festivalurilor. Sursa acestor probleme ar fi solitudinea creată de om cu tehnologia, cu computerul, cu internetul, cu rețelele sociale în general. Din păcate nu are o soluție clară și consideră că o înregistrare nu va putea fi niciodată ceva palpabil ci doar o modalitate de documentare. Cu această problemă în minte, compozitorul german vede ca pe o provocare ideea de a compune lucrări de mari dimensiuni, ca o anti-poziție, ca o formă de protest pentru a nu uita ceea ce muzica ne-a adus de-a lungul timpului în viețile noastre. El își încheie pledoaria cu un exemplu muzical din al său *Requiem*, *Sanctus*, un adevărat teatru imaginat.

De ce să scriem o simfonie în secolul XXI? Este întrebarea pe care o adresează, retoric, compozitorul Adrian Iorgulescu, cel de-al doilea invitat al forumului din această penultimă zi. Un exercițiu al întâmplării a fost punctul de plecare al lui Adrian Iorgulescu, propunând spre ascultare o secțiune a celei de a treia simfonii din creația sa. Întâmplător – pentru că alegerea a aparținut sunetistului, de unde și exercițiul întâmplării – a fost chiar partea de început a

simfoniei, un coral de Bach care se transformă și germinează odată cu muzica acestei simfonii... Cred că una dintre cele mai importante idei din discursul lui Adrian Iorgulescu este cea a adevărului pe care fiecare compozitor trebuie să și-l găsească în sine; a găsi acest adevăr este mai important decât ideea de plăcere sau neplăcere și nu trebuie să privim lucrurile din această perspectivă pur estetică. Sfatul pare să se îndrepte nu doar către creatori ci și către public, fiind o fină dar directă trimitere la tema zilei, reconectarea cu publicul. El face o clară diferențiere între piese de tip simfonic și simfonie. De asemenea, insistă asupra faptului că simfonia, în propria-i opinie, nu este un gen ci o specie; genuri sunt puține, vocal, instrumental și vocal instrumental iar celelalte sunt doar specii. Ceea ce adaugă compozitorul Adrian Iorgulescu este faptul că toate tehnicile utilizate de compozitor sunt și trebuie să fie subordonate întotdeauna unui mesaj consistent pe care muzica trebuie să îl transmită.

Este foarte interesant, pentru cea de a doua secțiune a forumului, cum fiecare dintre acești compozitori își explică sau argumentează ideea de exces și echilibru în compoziție. Am asistat la dezbateri mai mult sau mai puțin aprige. Prima zi i-a avut ca participanți pe cei doi vorbitori mai sus menționați plus Ari Ben-Shabetai din Israel, compozitor și profesor de

compoziție la Academia de Muzică din Ierusalim și pe compozitorul și fost președinte al Hamburg Hochschule für Musik und Theater, Elmar Lampson. Discuția a debutat cu părerile invitaților din perspectivă estetică asupra temei propuse. Părerile au fost, bineînțeles, împărțite, iar linia de demarcație neclară. Ceea ce reprezintă echilibru pentru unii aduce plictiseală pentru alții. Sigur, s-a decis unanim că și excesul "în exces" duce tot la plictiseală. Cu certitudine, o zonă de mijloc în care să nu lipsească elementul sau elementele surpriză, este absolut necesară. Ceea ce Ari Ben-Shabetai a evidențiat a fost faptul că sunt multe puncte de perspectivă care trebuie luate în considerare. Lucrurile sunt clare dar nu prea. Cea mai potrivită "rețetă" este cea proprie și fiecare compozitor trebuie să își creeze propriile proporții în ceea ce privește echilibrul și excesul.

Cea de a doua zi a fost cea care a adus o încheiere în forță a forumului, cu o serie de discuții în contradictoriu și datorită invitaților diferiți aduși laolaltă de Dan Dediș; în această ultimă zi nu el a fost cel care a coordonat întâlnirea ci dirijorul britanic Rumon Gamba, muzician familiarizat cu muzica secolului XXI și care a susținut un concert foarte inspirat cu o zi înainte la Sala Radio. De această dată l-am ascultat la conferințele Ars Poetica pe Rolf Martinsson, un compozitor parcă desprins dintr-o altă dimensiune a muzicilor

noi, de secol XXI; deși criticat masiv în tinerețea sa muzicală pentru creațiile sale el a reușit să își păstreze adevărul muzical care îl definea și nu a renunțat la ceea ce îl face fericit: muzica pe care a simțit să o scrie. Timp de 10 ani el s-a străduit să fie tipul de compozitor pe care îl cereau vremurile dar acest lucru l-a obosit enorm și în cele din urmă a revenit la a scrie ceea ce simte. Perspectiva conferinței lui Rolf Martinsson a avut și o dimensiune profund pedagogică asupra modului său de lucru și asupra câtorva tehnici pe care el le folosește când scrie muzică. Cu o personalitate foarte plăcută, Martinsson a prezentat câteva dintre uneltele sale de lucru și și-a declarat preferința pentru scrisul tradițional, cu creionul și guma de șters, la pian, la biroul de lucru și abia foarte târziu la computer, pentru că este inevitabil. Foarte interesantă declarația lui, că îi lipsește încrederea în "culorile MIDI" pe care le aduce programul Finale și că se încrede doar în urechea lui. Afirmatia e cu atât mai prețioasă cu cât compozitorul a declarat că nu aude decât cu urechea stângă. Prezentarea lui a fost centrată pe procesul de compoziție a concertului său pentru clarinet dedicat interpretului Martin Fröst.

Ceea ce a urmat după scurta pauză de cafea a fost una dintre, cred eu, cele mai interesante discuții din forum și a oferit o nouă perspectivă asupra conceptelor de echilibru și exces. Invitații au fost diverși, cu background-uri diferite: Sven Helbig – tânăr compozitor german, versatil și deschis chiar și în zona de public mai larg (chiar și muzică pop), Livia Teodorescu-Ciocănea, Mladen Tarbuk – compozitor de origine sârbă dar cu o bogată activitate muzicală în Croația, cu o perspectivă largă asupra fenomenului muzical, și din perspectivă de creator dar și din perspectivă de director de operă și director și coordonator artistic de festival, Rolf Martinsson despre care am vorbit mai sus și François Nicolas, compozitor francez care, deși prezent în aceeași zi în concertul de la Sala Radio cu o lucrare care nu mi-a inspirat atât de multe, m-a cucerit cu ideile sale din timpul mesei rotunde. Punctul de plecare a fost 'să ne punem de acord că nu suntem de acord'. Fiecare dintre cei cinci compozitori și-au definit propria opinie despre ceea ce cred ei a fi echilibru în muzică și de aici au pornit marile discuții. De la reperul lui Sven Helbig – mama lui, care imediat strâmbă din nas la vreo creație mai îndrăzneată – până la declarațiile lui Nicolas cum că excesul este o problemă, dar nu a cantității ci a calității, s-a creat o întreagă plajă de discuție și polemici. Au reușit, totuși, să păstreze mereu raportul la ceea ce își dorește sau nu publicul iar această dualitate de termeni reprezintă, de fapt, o zonă de complementaritate și nu opoziție. Cu certitudine, toți au fost de acord că nu se poate găsi un univers comun pentru toți cei peste 8 miliarde de oameni de pe planetă dar ceea ce a fost mai incitant a fost faptul că o parte dintre ei nici nu își doresc acest lucru. A apărut în discuție expresia "less is more" cu care compozitoarea română Livia Teodorescu-Ciocănea nu a fost de acord. În opinia ei, "more is more" și ea pledează pentru un exces care, fără intenție poate distruge echilibrul. Mladen Tarbuk însă o contrazice făcând

referire la dimensiunea temporală – „dacă nu luăm timpul în seamă el te poate contraataca, poate interveni plictiseala” iar el insistă că "less IS more". Aceste diferențe de concepție se pot deduce însă cu ușurință și din muzica pe care o scriu cei doi, suficient de puternică în a declara fără cuvinte ceea ce au declarat cei doi în forum. Bineînțeles, ca la aproape fiecare întâlnire, a fost adus în discuție minimalismul, excesul prin repetiție.

Întrebați dacă au un context prielnic atunci când compun, fiecare și-a descris propriul mediu propice: Livia Teodorescu mărturisește că scrie oriunde, oricând are o idee dar că este influențată foarte mult de ethosul est-european și nu îl poate părăsi; François Nicolas nu scrie zilnic dar când o face scrie rapid – încă o dovadă de lipsă de regularitate, de echilibru în concepția lui; Mladen Tarbuk are o perioadă de un an sau doi în care se gândește la o idee și apoi când se așează la masa de scris finalizează totul destul de repede. Scânteia discordiei a adus-o Sven Helbig care a declarat că scrie în fiecare zi dar că el gândește totul în termeni de album – lansare de album – turneu, un ciclu complet care îl motivează mereu. El a mai pus accent pe comunicarea cu cei care te ascultă pe tine, cu cei care îți iubesc muzica, spunând că dacă ar avea studenți le-ar spune în primul rând să își găsească propriul public.

Am avut tot timpul senzația unei lupte pentru aducerea publicului în sălile de concert, mai cu seamă la manifestările care promovează creațiile contemporane. Declarația Liviei Teodorescu, însă, mi-a schimbat puțin perspectiva: "nu avem nevoie de atâta public ca muzica pop...". Cel care vine și contrazice ferm convingerile lui Helbig este, însă, François Nicolas care consideră că tot ceea ce contează e ideea pe care o are un compozitor. El desființează complet conceptul de context, de public propriu pe care o propusese Helbig afirmând că acest context poate să existe sau nu când tu ai o idee; faptul că ea nu e validată de un asemenea public nu înseamnă că ideea ta e mai puțin valoroasă.

Aceste două zile de forum și nu numai, mă fac să îmi pun întrebarea dacă, într-adevăr, există dorință din partea compozitorilor de a se reconecta cu publicul sau este doar la nivel declarativ. Fiecare dintre vorbitorii invitați în forum este absolut convins de puterea adevărului muzical propriu pe care îl aduce în sala de concert dar faptul că publicul nu este întotdeauna numeros nu pare să îi deranjeze atât de tare. Este, deci, absența publicului un semnal de alarmă sau este, doar o problemă de percepție? O să las 'deschis' acest final, așa cum a rămas și forumul compozitorilor la această primă ediție. Cred că ideea a fost extraordinară, cu siguranță se pot descoperi multe și așa invitați nu doar compozitorii dar și muzicologii și toți cei implicați direct în actul artistic să participe pe viitor la astfel de inițiative pentru că este un loc unic în care poți descoperi resorturi ascunse ale artei componistice, tehnici de creație, surse de inspirație și, de ce nu, puncte de vedere foarte personale asupra fenomenului muzical actual.

Andra APOSTU

Rolf Martinsson